

Mjesto i uloga artiljerije u operacijama strategijskih grupacija

General-potpukovnik u penziji *IBRAHIM ALIBEGOVIĆ*

Autor smatra da se mjesto i uloga artiljerije u operacijama strategijskih grupacija najpotpunije mogu sagledati kroz aktivnosti u kojima ona učestvuje, prvenstveno kroz *probleme grupisanja* i način njenog *angažovanja*, tj. na osnovu zadataka koji opredjeljuju njenu ulogu u operacijama. Takođe, nezavisno od činjenice da li se radi o operacijama operativnog ili strategijskog nivoa, napadnim ili odbrambenim, uloga artiljerije u ostvarivanju postavljenih ciljeva uslovljena je obimom, tj. vrstom i brojnošću zadataka koje obavlja u različitim etapama.

Da bi se obezbijedilo što efikasnije i operativnije rukovođenje aktivnostima kroz koje uloga artiljerije optimalno dolazi do izražaja u sistemu vatrene podrške i protivoklopne borbe neophodno je, sa stanovišta organizacijsko-formacijske strukture, preispitati sastav i jačinu organa artiljerije u štabovima komandi korpusa i strategijskih grupacija. Takođe, neophodno je podvrgnuti analizi brojnost i sadržaj borbenih dokumenata koje je obavezan da radi organ artiljerije i razmotriti da li su neophodni isti borbeni dokumenti na svim nivoima rukovođenja.

Nijedan rod kopnene vojske nije uslovljen ulogom pješačkih i oklopno-mehanizovanih jedinica i njihovim aktivnostima koliko artiljerija. Osnovna zamisao za ostvarenje ciljeva u operacijama strategijskih grupacija odražava se na način upotrebe artiljerije i uslovljava obim i razmjere njenog angažovanja, a time i njeno mjesto u strukturi borbenog rasporeda. Zbog toga, saradnja organa artiljerije sa ostalim organima štaba mora biti neprekidna i strogo definisana planom rada komande u procesu pripreme operacije, a sadejstvo sa podržanim jedinicama osnova za efikasno angažovanje artiljerije u toku njenog izvođenja.

POLAZNE OSNOVE

Strategijska grupacija je sastav koji – prema ukupnim borbenim mogućnostima i jedinstvenoj zamisli, na određenom prostoru i za određeno vrijeme trajanja borbenih dejstava,

uz odgovarajuću vazduhoplovnu podršku – postiže stratezijske ciljeve. Operacija je najviši oblik borbenih dejstava, a njen ukupni sadržaj, prema razmjerama i postavljenim ciljevima, ima stratezijski značaj i čini osnovu za potpunije sagledavanje uloge artiljerije u toku izvođenja borbenih dejstava i analizu njenog mjesta u strukturi borbenog rasporeda. U svim operacijama, bez obzira na to o kojem se vidu borbenih dejstava radi, do konačnog cilja dolazi se prema jedinstvenoj zamisli, bez obzira na njihov zamah, način izvođenja i vrijeme trajanja. Sve aktivnosti, vremenski i prostorno, moraju biti usaglašene s ciljevima, kako bi se racionalnim angažovanjem snaga i sredstava postigli optimalni rezultati, osim ostalog i u okviru borbene upotrebe artiljerije.

Osnovna razlika između napadnih i odbrambenih operacija stratezijskih grupacija je u radikalnosti postavljenih ciljeva, koje opredjeljuje ukupni odnos snaga. U napadnim operacijama radikalnost ciljeva je jače izražena, a ciljevi se svode na razbijanje operativnog rasporeda, uz istovremeno nanošenje što većih gubitaka neprijatelju u ljudstvu i sredstvima ratne tehnike i što brže ovladavanje određenim prostorom (objekti i rejoni) koji ima stratezijski značaj za dalji tok oružane borbe u cjelini. U odbrambenim operacijama planirani ciljevi se svode na slabljenje udarne moći neprijatelja u napadu, uz nanošenje što je moguće većih gubitaka dejstvima sa distance prije nego što dođe do neposrednog sudara, kako bi se neprijatelj prisilio da u najpovoljnijoj varijanti za branioca odustane od planiranih namjera ili da se dobije u vremenu radi dovlačenja novih snaga i stvaranja uslova za preuzimanje inicijative i prelazak osnovnih snaga stratezijske grupacije u aktivna dejstva širih razmjera.

Nezavisno od dominantnog vida borbenih dejstava u operacijama stratezijskih grupacija, kako je i proklamovano u zvaničnim pravilima i uputstvima, artiljerija je osnovni nosilac vatrene podrške, sa tačno naznačenim zadacima, čijim se obavljanjem i ispunjava njena uloga u ostvarenju utvrđenih ciljeva. Zbog toga se uloga artiljerije u svim sadržajima operacija, u suštini, svodi na niz pokreta i vatrenih udara po vitalnim elementima borbenog rasporeda neprijatelja, pri čemu utrošak municije zavisi od otpornosti na vatreno dejstvo. S obzirom na razmjere operacija i složenost borbenih aktivno-

sti koje čine njihov osnovni sadržaj, kao i mogućnosti za brze i iznenadne promjene situacije, zahtjev da najveći broj artiljerijskih jedinica koje se nalaze u strukturi borbenog rasporeda *bude u gotovosti za otvaranje vatre* i neposrednu podršku borbenih dejstava pješadijskih i oklopno-mehanizovanih jedinica, kao prioritetan, mora biti ugrađen u osnove planiranja ukupnih aktivnosti artiljerije strategijske grupacije i njoj potčinjenih sastava (prije svega, korpusa u sastavu glavnih snaga). Na osnovu navedenog i stavova o upotrebi artiljerije u zvaničnim pravilima i uputstvima, prelazak na brigadno-korpusnu formaciju jedinica i stvaranje vojnih oblasti koje pokrivaju određene prostore ratišta nisu uslovili radikalnije promjene – izmjenu uloge i mjesta artiljerije u operacijama strategijskih grupacija, i sadržaja namjenskih zadataka kroz koje se ostvaruje uloga artiljerije. Naprotiv, njen značaj se povećao u uslovima kada se ne upotrebljava NHB oružje. Osim toga, organizacijske promjene su nametnule potrebu da se u rukovođenju i komandovanju, posebno na strategijskom, a dijelom i na nižim nivoima, uloga i mjesto artiljerije podvrgnu analizi i što je moguće više usklade sa tim promjenama kako bi još više došli do izražaja. To se posebno odnosi na grupisanje artiljerije i na metod i sadržaj *planiranja* borbene upotrebe (kada se radi o njenoj ulozi), pri čemu treba uzimati u obzir činjenicu da se planiranje upotrebe artiljerije svodi na utvrđivanje metoda i načina obavljanja zadataka i na stvaranje uslova za njeno što efikasnije angažovanje. To je kontinuiran proces u domenu organa artiljerije u komandi strategijske grupacije, koji proizilazi iz karaktera angažovanja artiljerije. Naime, artiljerija se masovno angažuje tamo gdje je težište borbenih dejstava u operaciji i u situacijama koje su prelomne za dalji tok borbenih dejstava. Zbog toga su artiljerijske jedinice koje su neposredno potčinjene komandantu strategijske grupacije uvijek angažovane u borbi i ostvaruju podršku za račun snaga u prvom ešelonu. To znači da one neprekidno učestvuju u borbi bilo da su pridate, ili da se angažuju kao posebni elementi borbenog rasporeda strategijske grupacije.

U napadnim operacijama, u okviru izvođenja artiljerijske pripreme, prilikom nasilnog prelaska vodenih prepreka, odbijanja protivudara branioca i stvaranja uslova za uvođenje snaga drugog ešelona, artiljerija mora maksimalno doprinijeti

vatrenim dejstvom i angažovanjem protivoklopnih sastava u paralisanju aktivnih dejstava branioca. Međutim, u odbrambenim operacijama artiljerija se mora maksimalno angažovati na težištu odbrane, u podršci glavnih snaga, sprečavanju uvođenja drugog ešelona napadača i protivdesantnoj borbi operativnih razmjera, a posebno u pripremi i stvaranju uslova za izvođenje protivudara.

Navedeni sadržaji operacija moraju biti osnova za sagledavanje mogućeg načina izvođenja borbenih dejstava neprijatelja prilikom procjene situacije organa artiljerije strategijske grupacije. U tim okvirima organ artiljerije pri utvrđivanju zadataka potčinjenim sastavima (korpusi KoV), sa stanovišta uloge i mjesta artiljerije, mora sagledati autonomnost tih sastava u obavljanju dobijenih zadataka i, u vezi s tim, predlagati način upotrebe artiljerije. Problem njihove autonomnosti mora da bude ključno pitanje u procjeni jačine i sastava sopstvenih snaga, a ogleda se u slijedećem: da li korpusi koji imaju osnovnu ulogu u operaciji (ili u jednoj od njenih etapa) mogu sopstvenom artiljerijom samostalno da podržavaju borbena dejstva oklopno-mehanizovanih i pješačkih jedinica i postižu planirane ciljeve, ili ih treba ojačati određenim brojem artiljerijskih jedinica za podršku, i kako to razriješiti; da li odobrene količine municije odgovaraju obimu postavljenih zadataka; treba li ojačati potčinjene sastave (brigade, divizije) i, u okviru snaga, treba li da imaju posebne elemente borbenog rasporeda (artiljerijske grupe).

Prilikom analize navedenih i drugih problema mora se uvijek polaziti od principa na kojima se zasniva upotreba artiljerije u operacijama i njenih ukupnih borbenih mogućnosti. Pri tome je posebno značajan zahtjev za neprekidnošću vatrene podrške i njemu podređene cjelokupne aktivnosti u pripremi artiljerije za dejstvo. Da bi se to moglo što konkretnije analizirati neophodno je da se definišu sadržaji obaveza organa artiljerije na svim nivoima rukovođenja i komandovanja i tačno preciziraju obaveze svakog člana tih organizacijskih cjelina u štabu grupacije ili korpusa.

Na strategijskom nivou rukovođenja i komandovanja obaveze organa artiljerije nisu definisane u postojećem privremenom uputstvu. One se mogu razmatrati na osnovu pravila o upotrebi artiljerije na operativnom nivou, tj. u okviru

borbenog rasporeda korpusa KoV, prema kojem osnovu za planiranje artiljerijske podrške čine: zadatak korpusa i odluka komandanta, zaključci iz procjene situacije organa artiljerije, izvod iz plana dejstva i naređenja za borbu načelnika artiljerije strategijske grupacije. Oslonac za razradu obaveza organa artiljerije sadržan je u stavu koji se odnosi na sve rodove: da su organi za rodove stručni organi komande korpusa koji pripremaju i obezbjeđuju uslove za dejstvo jedinica rodova, prate stanje u jedinicama rodova i predlažu njihovu upotrebu.

Na osnovu tog opšteg stava mogu se definisati obim i sadržaj aktivnosti organa artiljerije i kroz osnovne sadržaje operacija utvrditi obaveze čijim se izvršavanjem najpotpunije ostvaruje uloga artiljerije u operacijama. Da bi se obezbijedili uslovi za dejstvo artiljerije u operacijama treba uzimati u obzir činjenicu da organi artiljerije imaju značajno mjesto u okviru ukupnih aktivnosti u planiranju borbenih dejstava snaga koje čine borbeni sastav strategijske grupacije u operaciji. Oni imaju veliki obim zadataka koji se često moraju obaviti za kratko vrijeme. Značaj prethodnih i pripremnih naređenja u artiljeriji ima poseban značaj za stvaranje uslova za organizovanje vatreneog sistema. Zbog toga organ artiljerije mora u svom sastavu imati oficire visokih stručnih sposobnosti sa iskustvom koje garantuje neprekidnu operativnost u radu. Osim toga, mora veoma organizovano raditi, sa tačno utvrđenim obavezama svakog pojedinca. Radi racionalnog angažovanja i pravovremenog ispunjavanja obaveza, naročito u periodu koji prethodi donošenju odluke strategijske grupacije, organ artiljerije mora ostvariti tijesnu saradnju sa ostalim organima komande, posebno sa onima čije se rodovske jedinice vremenski i prostorno angažuju na istim zadacima. Neophodno je ostvariti saradnju sa obavještajnim, a zatim sa vazduhoplovnim organom i organima PVO i inženjerije. Precizno ispunjavanje obaveza i stvaranje uslova za međusobnu zamjenjivost radi neprekidnog rukovođenja zalog su efikasnosti rada organa artiljerije.

Organ artiljerije u sastavu štaba vrhovne komande mora da zna: stanje borbene gotovosti artiljerije strategijske grupacije na svakom vojištu posebno; ukupne vatrene i protivoklopne mogućnosti artiljerijskih jedinica u svakoj grupaciji u odnosu na zadatke koji predstoje i čije je obavljanje u toku;

stanje municije i potrebe za pretpotčinjavanjem artiljerijskih jedinica iz jedne strategijske grupacije u drugu prema zamislama za dalje vođenje oružane borbe na ratištu. Jedan od njegovih težišnih zadataka je obezbjeđenje narednih dejstava i sagledavanje, sa stanovišta vatrene podrške i protivoklopne borbe, mogućnosti određene strategijske grupacije da u zahvatu određenog strategijskog pravca samostalno, bez ojačanja, ostvaruje ciljeve koje joj odredi štab vrhovne komande. Osim toga, organ artiljerije u komandi strategijske grupacije mora neprekidno da prati situaciju kod korpusa koji su neposredno angažovani u borbi, da pothranjuje obavještajnim podacima organe artiljerije u njima i brine o borbenoj gotovosti. Prema razvoju situacije, predlaže komandantu strategijske grupacije kako i na koji način da se razriješe novonastali problemi angažovanjem artiljerije.

Na osnovu navedenog, mjesto i uloga artiljerije u operacijama strategijskih grupacija najpotpunije se mogu sagledati kroz aktivnosti u kojima učestvuje, prvenstveno kroz *probleme grupisanja* i način njenog *angažovanja*, tj. na osnovu zadataka koji opredjeljuju njenu ulogu u operacijama.

GRUPISANJE I RASPODJELA ARTILJERIJE

Odnos snaga sukobljenih strana ima ključnu ulogu u procesu odlučivanja, pa uslovljava grupisanje i raspodjelu artiljerijskih jedinica između korpusa KoV u operacijama. Način grupisanja i raspodjela artiljerijskih jedinica proizilaze iz temeljne procjene situacije i na osnovu nje se materijalizuje osnovna zamisao komandanta. Adekvatnim grupisanjem i raspodjelom utvrđuje se mjesto artiljerije u strukturi borbenog rasporeda i stvaraju organizacijski uslovi za što optimalnije ostvarenje uloge artiljerije u sistemu vatrene podrške i protivoklopne borbe. Pri tome su odnos snaga i grupisanje u uzročno-posljedičnoj vezi. Polazeći od stava da artiljerija ima veoma značajnu ulogu u sistemu ukupne vatrene podrške, njenom grupisanju se, upravo sa stanovišta stvaranja povoljnog odnosa snaga, mora posvetiti posebna pažnja. Zbog toga grupisanje artiljerije i raspodjela između korpusa moraju biti takvi da obezbjeđuju:

u prvom ešelonu (na pojasu odbrane gdje je težište), stalnu gotovost za nanošenje efikasnih i iznenadnih vatrenih udara.

Da bi se artiljerija grupisala i raspodijelila prema osnovnoj zamisli neophodno je, kroz procjenu situacije i uslova u kojima će biti angažovane artiljerijske jedinice, da se sagleda potreba za ojačavanjem potčinjenih jedinica. Pri tome treba sagledati ukupne vatrene mogućnosti za jedan borbeni komplet municije. Upoređivanjem vatrene mogućnosti korpusa sa obimom zadataka koji ih očekuju treba sagledati da li artiljerijske jedinice mogu samostalno i bez ojačavanja da obave dobijene zadatke i količinu municije koja im je potrebna da se zahtjevi postavljeni artiljeriji u vezi s vatrenom podrškom što je moguće potpunije ispune. Da bi se to postiglo, rad organa artiljerije mora biti strogo koordiniran sa radom operativnog i obavještajnog organa. Naime, iz takve saradnje proizilazi i obim zadataka artiljerije u konkretnim uslovima, što utiče na način grupisanja artiljerije, tj. utvrđivanje njenog mjesta u borbenom rasporedu strategijske grupacije. Uporedo sa tim, dolazi se do zaključka o potrebi za pridavanjem artiljerije korpusima, kao i o tome da li je neophodno da se od artiljerijskih jedinica obrazuju posebni elementi borbenog rasporeda strategijske grupacije.

Do optimalnog grupisanja artiljerije dolazi se kroz sagledavanje mogućeg odnosa snaga za vatrenu podršku i protivoklopnu borbu. Pri tome, najveći značaj imaju sadržaji oružane borbe koji su u određenim uslovima, uz karakteristike prostora, odlučujući za otpočinjanje i dalji tok borbenih dejstava. To se, u vezi s mjestom artiljerije u strukturi borbenog rasporeda strategijske grupacije, prvenstveno odnosi na probleme protivartiljerijsko-raketne, protivpješadijske i protivoklopne borbe. Takođe, pored kvantitativnog parametra za sagledavanje odnosa snaga, neophodno je uzeti u obzir i kvalitativnu komponentu tog odnosa, barem elemente koji su približno mjerljivi.

Problem sagledavanja odnosa snaga u sredstvima vatrene podrške, kao jedne od dominantnih komponenata u procjeni materijalno-tehničkog činioca, najkompleksniji je. Pored brojnosti sredstava za vatrenu podršku i njihove uloge u borbi, problem se usložava zbog karakteristika savremenih borbenih

dejtava (tj. naglih prelaza iz jednog vida borbenih dejtava u drugi itd.), od čega zavisi način njihovog grupisanja i upotrebe.

Postoji nekoliko osnovnih činilaca koji ukazuju na značaj tog pitanja:

- veliki broj borbenih sredstava na bojnopolju čija je otpornost na vatreno dejstvo ista nezavisno od vida borbenih dejtava u kojima učestvuju (tenkovi, oklopni transporteri, samostalna oklopna oruđa itd.);

- aktivnosti čija je posljedica da u okviru odbrambenih borbenih dejtava širih razmjera niži sastavi izvode napadna dejstva i time se stavljaju u drugačiju ulogu, tj. povećavaju se njihove potrebe za vatrenom podrškom, a smanjuje otpornost na vatrena dejstva;

- raznovrsnost borbenih sredstava (oruđa i minobacači) različitih vatrenih mogućnosti i dometa.

Razjašnjenje tog pitanja zasniva se na shvatanju uloge vatrene podrške u okviru savremenih borbenih dejtava. Naime, vatrena podrška se svodi na neutralisanje (uništenje) žive sile, vatrenih i drugih borbenih sredstava neprijatelja radi stvaranja povoljnih uslova združenim taktičkim jedinicama – osnovnim nosiocima borbenih dejtava za uspješno izvršavanje namjenskih zadataka i ostvarenje postavljenih ciljeva. Znači, na vatreno dejstvo po ciljevima koji u konkretnoj situaciji najneposrednije utiču na tok borbenih dejtava. Da bi se to što potpunije ostvarilo potrebno je da se što racionalnije grupišu snage i sredstva za vatrenu podršku i stvore uslovi za njihovo angažovanje u združenom boju i operaciji.

Vatrene mogućnosti treba cijeniti – proračunavati na osnovu jedinstvenih pokazatelja. U savremenim borbenim dejstvima najpotpunije će se sagledati ako se iskazuju kroz mogućnost neutralisanja *zaklonjene žive sile*, pod uslovom da se svi raspoloživi kalibri svedu na jedinstveni uslovni kalibar (kalibar najbrojnijeg oruđa). Tako bi se, u konačnom, kroz ukupnu masu čelika i eksploziva koju mogu da izbacе oruđa različitih kalibara dobio za svaku vrstu oruđa koeficijent koji bi poslužio za iskazivanje što realnijeg odnosa sredstava vatrene podrške suprotstavljenih strana. Time bi se doprinijelo realnijem grupisanju artiljerije, posebno na planinskom zemljištu (prilikom izbora vatrenih položaja i planiranja vatri). To je još izraženije u slučaju *artiljerijskih jedinica za vatrenu*

podršku, što se u konkretnoj situaciji iskazuje kroz kvalitativnu analizu sistema oruđa koja se nalaze u naoružanju, tj. sagledavanjem taktičko-tehničkih karakteristika i njihovog uticaja na intenzitet i jačinu artiljerijskih vatri. Polaznu osnovu za sagledavanje kvalitativne komponente odnosa snaga kada se radi o problemu vatrene podrške čine kalibri oruđa, masa i razorna moć projektila, brzina gađanja i veličina i struktura borbenih kompleta koji se nalaze uz oruđa.

Da bi se što približnije iskazala vatrena vrijednost pojedinih artiljerijskih sistema koji se nalaze u borbenom sastavu jedinica suprotstavljenih strana i dobio što realniji odnos snaga u sredstvima vatrene podrške njihove vrijednosti treba da se iskažu preko koeficijenata dobijenih iz odnosa prosječnih utrošaka municije neophodnih za neutralisanje žive sile.

Prosječni utrošci municije po jednom hektaru sa efektom neutralisanja (En) 25 odsto¹

Vrsta i karakteristike cilja	Topovi – haubice i minobacači (mm) na daljinama do 10 km					VBR (mm) na svim daljinama
	100-105	122-130	152-155	203	120	128
Tenkovi i OT van zaklona, živa sila i vatrena sredstva u nepotpunim zaklonima, KM u nepotpunim zaklonima ili na vozilima	250	150	110	50	140	240

Radi pojednostavljenja rada za osnovu treba uzeti kalibar koji je osnovni i najmasovnije zastupljen u naoružanju jedinica (haubica 122 mm):

$$K_{152-155} = \frac{\text{utrošak municije za 122 mm na 1 ha}}{\text{utrošak municije za 152-155 mm na 1 ha}} = \frac{150}{110} = 1,4.$$

Na taj način koeficijenti vatrene vrijednosti ili poravnanja iznose:

- za 105 mm 0,6; – za 128 mm 0,6;
- za 120 mm 1,1; – za 203 mm 3,0.

Koeficijenti poravnanja uzeti iz odnosa količine kalibra cijevnih oruđa iznose:

¹ *Artiljerijsko pravilo gađanja*, VINC, Beograd, 1991, str. 216.

$$\frac{203 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 1,7; \quad \frac{175 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 1,4; \quad \frac{155 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 1,3;$$

$$\frac{152 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 1,2; \quad \frac{130 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 1,1; \quad \frac{120 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 1,0;$$

$$\frac{105 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 0,9; \quad \frac{82 \text{ mm}}{122 \text{ mm}} = 0,7;$$

Znači ako se prema veličini kalibra oruđa izračunava odnos snaga u sredstvima vatrene podrške neophodno je broj oruđa pomnožiti s koeficijentom vrijednosti. Tako bi svaki divizion kalibra 155 mm u poređenju sa divizionom 122 mm bio iskazan u vatrenoj vrijednosti kao divizion 122 mm od 25 oruđa.

Vatrene mogućnosti artiljerije strategijske grupacije sa 1 blk municije (primjer mogućeg obrasca)

JEDINICE		KALI- BAR (mm)	BROJ ORUDJA	VELIČINA b/k		Utrošak municije na jedan hektar	VATRENE MOGUĆNOSTI (ha)	BROJ JEDINICA	UKUPNE VATRENE MOGUĆNOSTI (ha)
				za jedno orudje	za sva orudja				
1. K Kov	pbr	120 122							
	mtbr	120 122							
	map	128 155							
	SVEGA								
Neposredno potčinjene art. jedinice	map	130 152							
	mabr	130 152 128							
U K U P N O									
Odobreni utrošak municije za operaciju:									

Problem odnosa snaga pri procjeni mogućnosti za vođenje protivoklopne borbe ne bi trebalo sagledavati kroz poređenje ukupnog broja tenkova i oklopnih transportera koji se nalaze u borbenom sastavu suprotstavljenih strana, što je u praksi

uobičajeno. Takav odnos u našim uslovima ne iskazuje suštinu problema, već nas, a obzirom na masovnu zastupljenost oklopnih borbenih sredstava kod agresora, uvijek dovodi u inferioran položaj. Zbog toga, odnos snaga u protivoklopnoj borbi, i uopšte, treba razmatrati kroz mogućnosti borbenih sredstava koja su suprotstavljena u oružanoj borbi i uvijek zavise od vida borbenih dejstava i uslova koje obezbjeđuju ostali činiooci oružane borbe. Znači, suština odnosa snaga u POB svodi se na *odnos između broja oklopnih borbenih sredstava* agresora koji se očekuje u određenoj zoni borbenih dejstava ili u zahvatu određenog operativno-strategijskog ili taktičkog pravca i *ukupnih protivoklopnih mogućnosti* cjelokupnih snaga na tom prostoru koje im se suprotstavljaju. Pri tome, prilikom poređenja broja tenkova uvijek treba polaziti od načina njihove upotrebe u borbi i preovlađujućeg vida borbenih dejstava. Takvo viđenje odnosa snaga omogućava donošenje optimalnih zaključaka o načinu grupisanja, manevru, načinu izvođenja borbenih dejstava i stepenu njihove upornosti u ostvarivanju postavljenog cilja.

Posebno pitanje u sagledavanju grupisanja artiljerije jeste sastav i jačina grupa za vatrenu podršku, koje čine posebne elemente borbenog rasporeda združenih taktičkih i operativnih jedinica i strategijskih grupacija. Suštinu tog pitanja čini sastav artiljerijskih grupa na različitim nivoima rukovođenja i komandovanja u različitim operacijama. Naime, grupisanjem artiljerije na različitim nivoima treba da se postigne što veća efikasnost u ostvarenju njene uloge u operacijama, posebno napadnim, kada se teži da se u što kraćem vremenskom roku, u skladu sa situacijom, ostvari postavljeni cilj. Stoga bi brigadne artiljerijske grupe koje se angažuju na pravcu nanošenja glavnog udara (u sastavu glavnih snaga korpusa u idealnim uslovima ojačanja) trebalo da budu takvog sastava da se svaki bataljon u prvom ešelonu može neposredno podržati sa jednim artiljerijskim divizionom i da, osim toga, komandant brigade ima posebni divizion u sastavu grupe za neposredno ispoljavanje uticaja na tok borbenih dejstava u slučaju iznenadnih promjena borbene situacije. To znači da bi najmanje tri divizona trebalo da budu u sastavu brigadne artiljerijske grupe kada brigada napada na glavnom pravcu sa dva bataljona u prvom ešelonu. Kada se radi o korpusnim

artiljerijskim grupama, prema Nacrtu *pravila korpus KoV*, formiraju se 1–2 KAG, a mogu biti sastava 2–5 artiljerijskih diviziona, što zavisi od konkretne situacije i uslova u kojima artiljerija djeluje. Sastav korpusne artiljerijske grupe mora da bude takav da se uspješno može voditi protivartiljerijsko-raketna borba i ostvarivati zadaci iz domena vatrene podrške snaga na pravcu glavnog udara.

PRELOMNE SITUACIJE KAO OSNOVNI SADRŽAJI PLANIRANJA

Nezavisno od činjenice da li se radi o operacijama operativnog ili strategijskog nivoa, napadnim ili odbrambenim, uloga artiljerije u ostvarivanju postavljenih ciljeva uslovljena je obimom, tj. *vrstom i brojnošću zadataka* koje obavlja u različitim etapama operacije. Analizom strukture borbenog rasporeda jedinica, sastava eventualnih protivnika i načina njihovog grupisanja može se zaključiti da je oko dvije trećine njihovih sastavnih elemenata (prosječni ciljevi) raspoređeno u taktičkoj dubini i da se nalaze u granicama uspješnog dometa artiljerije za podršku, čijom vatrom se u najvećem procentu i neutrališe. To znači da je uloga artiljerije veoma značajna u svim etapama operacije. Uloga artiljerije je još izraženija kada se ne upotrebljava nuklearno oružje i druga sredstva za masovno nanošenje gubitaka. Tada se povećava obim zadataka koje obavlja artiljerija, a time i potreba za ojačavanjem združenih taktičkih i operativnih jedinica sa artiljerijskim jedinicama odgovarajućeg sastava i jačine. Te činjenice treba uzimati u obzir kada se razmatra problem grupisanja artiljerije za podršku u operacijama i njeno mjesto u borbenom rasporedu podržavane jedinice. Potreba za većom autonomnošću združenih taktičkih i operativnih jedinica, s obzirom na taktičko-tehničke osobine artiljerijskih sistema, bitno opredjeljuje mjesto artiljerije u borbenom rasporedu. Uporedo s tim, povećava se i utrošak artiljerijske municije zbog povećanja ne samo broja ciljeva koje je neophodno neutralisati (uništiti) već i zbog potrebe da se dejstvom sa distance neutrališe veći broj neosmatranih ciljeva, čijim se privremenim izbacivanjem iz borbe određene snage lišavaju mogućnosti da neposredno utiču na tok borbenih dejstava.

Karakteristike upotrebe artiljerije u napadnim operacijama

U *napadnim operacijama* ima nekoliko karakterističnih situacija u kojima je uloga artiljerije maksimalno izražena. To se prvenstveno odnosi na obezbjeđenje nastupanja jedinica koje se nalaze u sastavu prvog ešelona kada se napadna operacija izvodi iz pokreta i kada je neophodno savladati osiguravajuće dijelove protivnika, zatim na učešće u vatrenoj pripremi i vatrenoj podršci na čitavoj dubini zadatka, učešće u odbijanju protivnapada i protivudara, ograničavanje i sprečavanje manevra oklopno-mehanizovanih sastava protivnika, učvršćivanje uspjeha na dostignutim linijama i osvojenim objektima, kao i na stvaranje što povoljnijih uslova za nasilno savlađivanje vodenih prepreka.

Učešće u vatrenoj pripremi u okviru koje se artiljerijska priprema izdvaja kao poseban sastavni elemenat jedna je od najsloženijih faza operacije u kojoj se angažuje artiljerija. To je period u kojem organ artiljerije komande odgovarajućeg nivoa (najčešće operativnog, u određenim okolnostima i taktičkog) mogu ispoljiti potpunu odgovornost i iskazati visok nivo organizovanosti, sposobnosti i krajnju preciznost u planiranju upravo zbog toga što dejstvo artiljerije prethodi početku napada. Artiljerijska priprema se može ponavljati u toku operacije na pravcima nastupanja snaga u neposrednom dodiru na kojima se protivnik organizovano suprotstavlja i čvrsto drži posjednute položaje. Opšti zadatak vatrene pripreme se svodi na nanošenje što većih gubitaka protivniku radi smanjenja odbrambene sposobnosti, tj. dezorganizovanja vatrene sistema i sistema rukovođenja i komandovanja. Zbog toga cilj vatrene dejstva artiljerije moraju biti najbliži objekti na koje se izvodi napad, artiljerijske baterije, minobacačke čete i bliže rezerve koje su u gotovosti za aktivna dejstva. *U operacijama strategijskih grupacija artiljerijska priprema treba da se organizuje po korpusima.* Organ artiljerije u štabu korpusa mora biti osnovni nosilac obaveza oko organizovanja i planiranja artiljerijske pripreme i koordinator saradnje sa ostalim organima koji se angažuju u planiranju vatrene pripreme. Pri tome, treba uzimati u obzir karakter zemljišta i moguću odvojenost pravaca dejstva, a polazna osnova pri organizovanju artiljerijske pripreme treba da bude mogućnost da se na jedinstven

način organizuje artiljerijska priprema na pravcu nanošenja glavnog udara i da je korpus nosilac obaveza artiljerije. Na drugim pravcima napada tu obavezu, uz određene smjernice i sugestije, treba prepustiti komandama brigada ili divizija.

U toku organizovanja artiljerijske pripreme na pravcu nanošenja glavnog udara organ artiljerije komande korpusa mora da predvidi obim zadataka artiljerije na pravcima napada brigada-divizija koje se nalaze u prvom ešelonu u sastavu glavnih snaga. Osim toga, prema saznanjima o stanju kod protivnika, stepenu popunjenosti jedinica i utvrđenosti objekata, treba da sagleda mogući stepen neutralisanja, broj i sastav artiljerijskih jedinica koje će učestvovati u artiljerijskoj pripremi i njihove vatrene mogućnosti. Takođe, potrebno je da sagleda neophodnost angažovanja artiljerije i drugih borbenih sredstava za neposredno gađanje ciljeva na prednjem kraju i da, u vezi s tim, ostvari saradnju s ostalim organima štaba oko: utvrđivanja njihovih obaveza, utroška municije koji je neophodan da bi se planirani zadaci obavili, trajanja i strukture artiljerijske pripreme, kao i zadataka artiljerijskih jedinica koje ostaju pod neposrednom komandom komandanta korpusa u sastavu artiljerijske grupe korpusa.

Pri organizovanju artiljerijske pripreme na pravcima na kojima brigade-divizije samostalno nastupaju, komandant korpusa, na osnovu proračuna organa artiljerije, ukazuje koje ciljeve u njihovim zonama napada neutrališe artiljerija pod njegovom neposrednom komandom (KAG, KGVBR), određuje utrošak municije prema očekivanom broju ciljeva i procjenjuje da li se u podršci njihovih jedinica angažuju artiljerijske jedinice koje nisu u njihovom sastavu. Nezavisno od toga da li je nosilac organizovanja artiljerijske pripreme organ artiljerije korpusa ili brigade-divizije, radi jasnoće u planiranju, obim zadataka artiljerije određuje se na osnovu *očekivanog* grupisanja snaga protivnika, a konkretne vatre se planiraju prema *tačno utvrđenim ciljevima na zemljištu*. Zbog pokretljivosti ciljeva i usavršavanja vatrenog sistema organ artiljerije, preko izviđačkih organa, mora neprekidno da prati ciljeve u borbenom rasporedu protivnika, da dalje razotkriva vatreni sistem i, na osnovu dobijenih podataka, neprekidno planira vatre i raspodjeljuje ih između artiljerijskih jedinica.

Po svaku cijenu mora se izbjeći statičan odnos i do početka artiljerijske pripreme mora se obaviti kontrola tačnosti izviđačkih podataka kako ne bi došlo do otvaranja vatre po praznom prostoru.

Intenzitet artiljerijske vatre, tj. stepen neutralisanja žive sile u zaklonima i borbenih sredstava, određuje se na osnovu odobrenog utroška municije, proračuna organa artiljerije korpusa i rasporeda ciljeva u borbenom rasporedu protivnika. Pri tome treba uzimati u obzir stepen njihove otpornosti na vatreno dejstvo i činjenicu da će dio ciljeva po dubini biti neutralisan u skladu s tempom napada snaga prvog ešelona. Tačan utrošak municije za te ciljeve zavisi od karaktera situacije i zaključaka do kojih se dođe u toku procjena. U osnovi, s najvećim stepenom neutralisanja moraju biti gađani ciljevi od kojih zavisi rukovođenje borbenim dejstvima (komandna mjesta) i stabilnost vatrenog sistema (prije svega artiljerija na vatrenim položajima).

Učešće artiljerije u vatrenoj pripremi zavisi od uslova u kojima se izvodi napad, odnosno od toga da li se napad izvodi iz neposrednog dodira ili iz pokreta. U oba slučaja učestvuje brigadna ili divizijska artiljerija, kao i minobacačke čete bataljona koji se nalaze u prvom ešelonu. U napadu iz pokreta mogu se angažovati, s određenim utroškom municije, i artiljerijske jedinice koje su zatečene u neposrednom dodiru i koje su obezbjeđivale dovođenje svježih snaga koje su nosilac napada. I u jednom i u drugom slučaju na pravcu nanošenja glavnog udara obavezno učestvuje artiljerija korpusa. Ukoliko se na pravcu glavnog udara angažuju dvije i više brigada u sastavu glavnih snaga korpusa, radi efikasnijeg ispoljavanja neposredne vatrene podrške, artiljerijska grupa korpusa treba da bude jačeg sastava i da može da se podijeli na podgrupe sa definisanim obavezama za svaku brigadu posebno. U tom slučaju, ukoliko se u prvom ešelonu nalaze oklopne ili mehanizovane brigade, divizioni krupnijeg kalibra i većeg dometa obično se, zbog obezbjeđenja višeg tempa napada, namjenjuju za podršku tih brigada. Da bi se skratilo vrijeme artiljerijske pripreme i, istovremeno, pojačao intenzitet vatrenog dejstva za izvođenje artiljerijske pripreme mogle bi da se angažuju i artiljerijske grupe iz brigada u drugom ešelonu korpusa.

Analizom navedenih stavova dolazi se do utroška municije, koji proizilazi iz odnosa obima zadataka koje treba obaviti u artiljerijskoj pripremi i vatrenih mogućnosti (sa jednim borbenim kompletom municije) artiljerije koja se u njoj angažuje.

broj ciljeva (hektara) koje treba neutralisati
vatrene mogućnosti (ha) sa 1 b/k

Na trajanje artiljerijske pripreme utiču: zamisao za izvođenje operacije; broj i vrsta ciljeva koje treba neutralisati; broj angažovanih artiljerijskih jedinica i njihove vatrene mogućnosti; željeni efekat neutralisanja i raspoložive količine municije. Osnovni činioci od kojih zavisi trajanje artiljerijske pripreme jesu brojnost artiljerije koju je moguće angažovati i željeni efekat neutralisanja.

Prilikom utvrđivanja strukture artiljerijske pripreme organ artiljerije korpusa mora da polazi od toga da li se napad izvodi iz pokreta, neposrednog dodira ili kombinovano. Dejstvo artiljerije mora da bude isplanirano tako da u trenucima kada su naše snage najosjetljivije na vatreno dejstvo i kada objektivno mogu biti izložene većim gubicima vatra sopstvene artiljerije bude najvećeg intenziteta po ciljevima koji su najopasniji. To znači, ako se napad izvodi iz pokreta u samom početku artiljerijske pripreme u prvi plan dolazi dejstvo po artiljeriji protivnika na vatrenim položajima, a nakon nastupanja bataljona prvog ešelona – po utvrđenim položajima neprijatelja na prednjem kraju.

Učvršćivanje uspjeha na dostignutim linijama, odbijanje protivudara i stvaranje uslova za uvođenje drugog ešelona, sa stanovišta uloge artiljerije, veoma je kompleksan i višeslojan problem za organe artiljerije na svim nivoima rukovođenja. Naime, sve navedene aktivnosti su odlučujuće za dalji tok izvođenja operacije. U toj fazi operacije princip neprekidnosti vatrene podrške mora biti potpuno izražen. Sve te aktivnosti vremenski i prostorno moraju biti predviđene i sadržane u ideji za ostvarenje cilja operacije u cjelini ili u nekoj od etapa. Angažovanje artiljerije u tim aktivnostima mora da se poklapa sa aktivnostima pješadijskih i oklopno-mehanizovanih sastava. U utvrđivanju uspjeha na dostignutim linijama preovlađuju

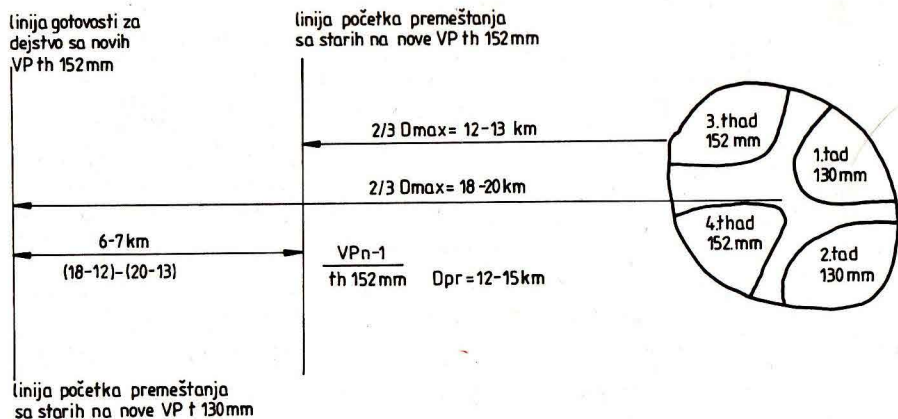
odbrambena dejstva u kojima se manevrom protivoklopnih artiljerijskih sastava stabilizuje borbeni raspored snaga na dostignutim linijama i stvaraju uslovi za sprečavanje protivudara snaga protivnika. Pravovremenim posijedanjem elemenata borbenog rasporeda artiljerije za podršku sprečava se organizovano podilaženje i stupanje u borbu snaga neprijatelja. Te aktivnosti zahtijevaju da se u određenim vremenskim intervalima izvede manevr i pregrupiše artiljerija, obezbijedi neophodna količina municije i dobro organizovanim sistemom prikupljanja podataka ustanove raspored i jačina neprijatelja, i time stvore povoljni uslovi za efikasno vatreno dejstvo. Na osnovu pravovremenog sagledavanja situacije i predviđanja razvoja borbenih dejstava, organ artiljerije u štabu strategijske grupacije usmjerava rad organa artiljerije u korpusima. Planiranju *premještanja artiljerije* posvećuje se velika pažnja radi stvaranja uslova za obezbjeđenje neprekidne podrške snaga u prvom ešelonu i da, s druge strane, u odlučujućim situacijama većina artiljerijskih jedinica bude u gotovosti da efikasno podržava jedinice koje imaju najznačajniju ulogu u navedenim situacijama.

Izbor narednih elemenata borbenog rasporeda i planiranje premještanja artiljerije moraju biti usklađeni tako da u najkritičnijim situacijama što veći broj artiljerijskih divizionu bude na novim vatrenim položajima u gotovosti za dejstvo. Zbog toga se načinu i metodi planiranja premještanja posvećuje posebna pažnja prilikom planiranja borbenih dejstava artiljerije. Polaznu osnovu upravo čini princip neprekidnosti vatrene podrške, a to znači da je premještanje artiljerije uslovljeno početnim grupisanjem, kao i obimom zadataka koje u vatrenoj podršci preuzima pretpostavljena komanda. Prilikom planiranja premještanja artiljerije moraju se uvažiti slijedeće pretpostavke: da je sva artiljerija, ili njen najveći dio, uvijek u gotovosti za obavljanje najvažnijih zadataka, da je obezbijeđeno neprekidno sadejstvo sa pješadijskim i oklopno-mehanim jedinicama (brigadama), da se dejstvo po ciljevima ostvaruje na najpogodnijim daljinama ($2/3$ maksimalnog dometa) i da se rukovođenje borbenim dejstvima odvija neprekidno. Da bi se u konkretnim uslovima ostvarilo što realnije planiranje mora se raspolagati određenim parametrima.

Parametri Kalibri oruđa	Najpovoljnija daljina gađa- nja (2/3 Dmax)	Vrijeme neop- hodno za napuštanje vatrenog položaja	Vrijeme za posjedanje na- rednog vatrenog položaja	Ukupno vrijeme	Tempo nastupanja pješ. i OMJ		Brzina premje- štanja
					Do poč. napada	U toku napada	
t 130 mm	18–20 km	15 min	25 min	40 min	4 km/čas	3 km/čas	3 min za 1 km ili 20 km/čas
th 152 mm	12–13 km	15 min	25 min	40 min	4 km/čas	3 km/čas	4 min za 1 km ili 15 km/čas
h 122 mm	10 km	10 min	20 min	30 min	4 km/čas	3 km/čas	2,5 min za 1 km ili 25 km/čas

Kada su u sastavu artiljerijske grupe oruđa istog dometa, onda se premještanje izvodi uz zadavanje linije na kojoj, pri izbijanju pješadijskih i oklopno-mehanizovanih jedinica, artiljerija (određeni broj jedinica) mora biti u gotovosti za otvaranje vatre sa novih vatrenih položaja, ili se naznači rejon vatrenih položaja i, prema tempu napada, odredi linija početka premještanja. Suština planiranja premještanja je u utvrđivanju načina i redosljeda premještanja, uz pretpostavku da je obezbijeđena neprekidnost vatrene podrške. Zavisno od dometa oruđa i tempa napada predviđaju se naredni rejoni vatrenih položaja i, na osnovu proračuna, dolazi do konačnog zaključka o tome koja linija po izbijanju pješadijskih i oklopno-mehanizovanih jedinica označava početak premještanja. Zatim se sagledava njen položaj u odnosu na dominantan sadržaj borbenih dejstava u periodu premještanja i naznačeni rejon vatrenih položaja. Ukoliko ne odgovara, analizira se opravdanost predviđenog rejona vatrenih položaja i ponovo izvide proračuni sve dotle dok se ne izabere najpovoljniji rejon i dok se ne uskladi s predviđenim redosljedom i načinom premještanja i zahtjevima koji mogu proizići iz konkretne borbene situacije.

Prilikom planiranja premještanja za artiljerijske grupe u čijem su sastavu jedinice s oruđima različitog dometa (što je često u korpusnim artiljerijskim grupama) metodologija planiranja premještanja je slijedeća:

Razlika u dometu (6-7 km) pretvara se u vrijeme neophodno pješadiji da savlada taj prostor D (km) : $t(\text{min}) = (6-7 \text{ km}) : (4 \text{ km/h}) = 90-100 \text{ min}$ (1). Zatim se određuje vrijeme potrebno za napuštanje VPo i premještanje na VPn (90-100 min) - 40 min i utvrđuje vrijeme koje je dozvoljeno za kretanje divizionu, tj. 50-60 min, odnosno koliko divizion može biti isključen iz vatrenog dejstva (2); poslije toga se vrijeme (50-60 min), kroz brzinu premještanja, pretvara u udaljenost u kilometrima tj. $(50-60 \text{ min}) : 4 \text{ km/min} = 12-15 \text{ km}$ (3), i, na kraju, po odobrenoj marš-ruti kretanja odmjerava se dužina 12-15 km i naznačava mogući rejon vatrenih položaja (4).

Karakteristike upotrebe artiljerije u odbrambenim operacijama

U odbrambenim operacijama artiljerija najčešće izvodi dejstva bez ojačanja. Borbeni sastav strategijske grupacije obično je uslovljen stanjem snaga i sredstava, zadatkom, sastavom i jačinom protivnika i uslovima zemljišta za organizovanje i izvođenje borbenih dejstava na vojištu. Zavisno od ukupne situacije na ratištu i konkretnih uslova na pojedinim vojištima, ciljevi odbrambenih operacija mogu biti različiti. No, bez obzira na postavljeni cilj operacije, koji može biti slabljenje nadmoćnosti snaga protivnika, nanošenje gubitaka u živoj sili i borbenim sredstvima, slamanje napada ili dobijanje u vremenu radi grupisanja i stvaranja uslova za aktivna dejstva širokih razmjera, zajedničko im je to da obezbjeđuju ofanzivna dejstva snaga s kojima vrhovna komanda planira odlučujuće

da utiče na tok oružane borbe u određenom periodu rata. Zbog toga se grupisanju snaga, organizovanju vatrenog sistema i utvrđivanju pridaje najveći značaj, bez obzira na ukupni odnos snaga. Sve tri komponente su veoma važne i realizuju se po jedinstvenoj zamisli. Zbog toga struktura odbrambene zone ne smije biti stereotipna i šablonska, već mora imati, zavisno od situacije, osobenosti čijim se uvažavanjem mogu postići maksimalni rezultati. Opšti zahtjevi su da odbrambena operacija uvijek bude protivoklopna, aktivna i da ne dozvoli organizovano desantiranje snaga protivnika na moguće desantne prostorije. Njena aktivnost mora doći do potpunog izražaja u situacijama kada snage prvog ešelona protivnika izvedu prodor i uklinjavanje u borbeni raspored. Uvijek treba težiti da pri utvrđivanju snage budu grupisane u dva ešelona, sa jačim snagama u dubini odbrambene zone (vojišne prostorije), radi što povoljnijih uslova za manevar na ugrožene pravce i priprema protivudara. Raspored snaga treba da je izraženiji po vjerovatnim pravcima nastupanja protivnika. Dakle, uloga artiljerije u odbrambenim operacijama ostvaruje se kroz zadatke koje obavlja do početka napada protivnika, na početku napada i u toku borbenih dejstava, do ostvarenja postavljenog cilja.

Da bi se uloga artiljerije što potpunije ostvarila moraju se procijeniti i znati ukupne vatrene mogućnosti raspoložive artiljerije. One se sagledavaju prema: mogućnostima za nanošenje gubitaka glavnoj grupaciji protivnika odobrenim utroškom artiljerijske municije i raketa, mogućnosti da se korpusi ojačaju artiljerijom za vatrenu podršku i protivoklopnu borbu i mogućnostima za vođenje protivoklopne borbe. Artiljerija se u odbrambenoj operaciji grupiše s istim zahtjevima kao i u napadnoj operaciji. Artiljerijskoj grupi korpusa rejoni vatrenih položaja biraju se tako da sa njih može podržavati više jedinica i, naročito, štititi spoj između njih. Mogu se formirati 1–2 protivoklopna odreda radi lakšeg manevra i zaštite od dejstva iz vazdušnog prostora i vođenja efikasnije protivdesantne borbe, a njihov sastav i jačina moraju se procjenjivati veoma odgovorno. Zbog intenziteta borbenih dejstava u odbijanju napada oklopno-mehanizovanih sastava protivnika protivoklopni odredi moraju biti autonomni za vođenje borbe i maksimalno podržani i zaštićeni. Sadejstvo sa snagama za

vatrenu podršku i PVO, kao i sa sastavima koji obavljaju zaprečavanje, mora biti do kraja precizirano. Vatre artiljerije za podršku moraju biti planirane ispred protivoklopnih položaja do granice brisanog dometa, a minska polja branjena. Dejstvom lakih artiljerijsko-raketnih jedinica PVO po helikopterima koji prate tenkove najefikasnije se štite protivoklopna borbeni sredstva u zaklonima i sprečava njihovo otkrivanje.

Neutralisanje artiljerijskih grupa protivnika značajan je sadržaj protivoklopne borbe jer umanjuje intenzitet njihovog dejstva po protivoklopnim položajima naših snaga. Da bi se predvidio optimalni sastav protivoklopnih odreda na nivou korpusa i strategijskih grupacija treba sagledati, kroz procjenu situacije, broj tenkova i oklopnih transportera koji se očekuju na tenkoprohodnom pravcu; iz toga broja treba isključiti broj oklopnih borbenih sredstava koji može biti izbačen iz borbe dejstvom lovačko-bombarderske avijacije, artiljerije za podršku i snaga TO na privremeno zaposjednutoj teritoriji; sagledati borbeni sastav i ukupni broj angažovanih protivoklopnih sredstava u sastavu združenih taktičkih jedinica u prvom ešelonu i njihove protivoklopne mogućnosti; utvrditi broj tenkova i oklopnih transportera koji ne mogu biti izbačeni iz borbe navedenim sredstvima i, na osnovu koeficijenta efikasnosti, odrediti broj protivoklopnih borbenih sredstava koja su neophodna u sastavu protivoklopnog odreda.

Osim planiranja protivoklopne borbe, u odbrambenoj operaciji jedan od posebno važnih zadataka jeste sagledavanje učešća i stvaranje uslova za izvođenje *protivudara* artiljerije. Rad organa artiljerije strategijske grupacije i korpusa koji je nosilac borbenih dejstava mora biti podređen cilju protivudara i opredijeljen uslovima u kojima se on priprema i izvodi. U suštini, protivudar, koji je za strategijsku grupaciju elemenat odbrambene operacije, za korpus je napadna operacija čiji je cilj, obično, razbijanje snaga protivnika koje su uspjele da prodru i da se uklone u borbeni raspored strategijske grupacije i stvaranje povoljnih uslova za preuzimanje inicijative i prelazak u napad glavnih snaga ili strategijske grupacije u cjelini. U situaciji kada je jačina snaga ograničena, protivudar se može izvesti radi uspostavljanja početne situacije u zoni odbrane. On je uvijek rentabilan kada je korpus iz dubine, koji je nosilac borbenih dejstava, sačuvao potpunu borbenu sposobnost,

kada je sačuvana stabilnost odbrane, snage protivnika razbijene, dejstva dezorganizovana, narušen borbeni raspored, iscrpljene bliže rezerve, a snage u dubini (operativne rezerve) zadržane dejstvom lovačko-bombarderske avijacije i aktivnostima snaga TO na privremeno zaposjednutoj teritoriji. Organ artiljerije strategijske grupacije u pripremama za izvođenje protivudara utvrđuje moguće zadatke artiljerije, razmatra ojačavanje korpusa koji je nosilac protivudara sa određenim brojem artiljerijskih jedinica za vatrenu podršku i protiv-oklopnu borbu; određuje koje će artiljerijske jedinice učestvovati u podršci protivudara i naznačava njihove rejone vatrenih položaja; određuje i predlaže neophodne količine municije i raketa; obezbjeđuje način pregrupisanja artiljerije i manevar, i utvrđuje realne rokove gotovosti artiljerijskih jedinica koje se angažuju. Pored toga, određuje aktivnosti koje treba preduzeti kako bi se zadržale linije na kojima će se razviti snage korpusa koji izvodi protivudar, a u saradnji s organom artiljerije korpusa utvrđuje način organizacije i planiranja vatrene pripreme protivudara i podrške u toku njegovog izvođenja. Pri tome, uzima iste osnovne objekte neutralisanja kao pri planiranju artiljerijske pripreme u napadnim operacijama korpusa.

Planiranje utroška artiljerijske municije u operaciji

U okviru sagledavanja mogućnosti jedinica i njihove osamostaljenosti za obavljanje dobijenih zadataka problemu raspodjele municije ne posvećuje se dovoljno pažnje pri izvođenju primijenjenih formi obuke komandi. Raspodjela municije (odobravanje utroška) direktno je uslovljena borbenom situacijom, raspoloživom količinom municije i stanjem združene taktičke jedinice u trenutku prijema zadataka, nezavisno od toga da li se radi o odbrambenim ili napadnim operacijama. Utvrđivanje utroška municije i raspodjela po fazama – etapama operacije jedno je od osnovnih pitanja pri njihovom planiranju, pa mu se mora posvetiti odgovarajuća pažnja nezavisno od toga da li se borbena dejstva pripremaju i izvode na frontu, privremeno zaposjednutoj teritoriji ili u vlastitoj pozadini. Ono čini osnovu saradnje organa artiljerije sa operativnim organima tehničke službe.

ishod. Zbog toga pri raspodjeli municije uvijek treba polaziti od osnovne zamisli za izvođenje borbenih dejstava, od mjesta i uloge združenih taktičkih jedinica u borbenom rasporedu i obima zadataka koji im je postavljen.

Da bi se to što potpunije ostvarilo, prilikom procjene neophodnih količina municije i odobravanja utroška treba uvijek polaziti od toga da li je odgovarajuća jedinica u sastavu glavnih snaga i na težištu odbrane (ili u zahvatu pravca glavnog udara u napadu), ili je u sastavu pomoćnih snaga; u kojem obimu neposredno učestvuje u razrješavanju problema vezanih za obavljanje zadataka, a koliko ostvarenju cilja borbenih dejstava doprinose podržavajuće i sadejstvjujuće jedinice svojim snagama i sredstvima; da li se lovačko-bombarderska avijacija angažuje u zoni dejstva i koliki je obim učešća snaga TO u obavljanju dobijenog zadatka; kakav je sastav i jačina sopstvenih snaga za vatrenu podršku i protivoklopnu borbu u svakoj od potčinjenih jedinica, i kolike su im mogućnosti sa jednim borbenim kompletom municije. Isto tako, moraju se poznavati vrijednosti veličina borbenih kompleta kako bi se postojeće stanje što optimalnije uskladilo sa potrebama. Navedeni pokazatelji su dobra osnova da se u procesu planiranja (u granicama odobrenog utroška municije) usklade potrebe sa mogućnostima za svaku združenu taktičku jedinicu posebno.

Raspodjela municije prema ulozi i mjestu svake združene taktičke jedinice u borbi i njenim mogućnostima, uz pravovremeni dotur, značajan je činilac neprekidnosti borbenih dejstava. Da bi se to što dosljednije izvelo neophodno je u korpusu sagledati broj brigadnih borbenih kompleta i pridržavati se metodologije za utvrđivanje potreba u municiji.

Odobrovanje utroška municije prema ulozi i mjestu operativnih i združenih taktičkih i rodovskih (artiljerijskih) jedinica u strukturi borbenog rasporeda strategijske grupacije uslov je da se ispolji težište borbenih dejstava u pojedinim etapama operacije i obezbijedi neprekidnost vatrene podrške, a time i samostalnost u vođenju borbenih dejstava i čvrstina odbrane. Raspodjelu municije i praćenje stanja organ artiljerije mora da ostvaruje u tijesnoj saradnji sa operativnim i organom tehničke službe. Da bi to uspješno obavio, u fazi priprema za dejstvo mora poznavati stanje popunjenosti artiljerijskih jedinica municijom po nivoima rukovođenja. Pored toga, na

osnovu očekivanog obima zadataka i postupnosti u njihovom obavljanju mora se uzeti u obzir mogućnost dotura municije, odobreni utrošak za operaciju, redosljed pristizanja i angažovanja drugih snaga i sredstava za vatrenu podršku u zoni borbenih dejstava.

Jedinice	Obim zadataka artiljerije (ha)	Obim zadataka artiljerijskih jedinica pretpostavljenog i susjeda sa odobrenim utroškom municije (ha)	Obim zadataka koji ostaje u nadležnosti artiljerije (brigada-divizija) (ha)	Vatrene mogućnosti artiljerije pri upotrebi 1b/k (ha)	Utrošak municije u brigadnim b/k
1	2	3	4	5	6
SVEGA:					

Da bi se racionalno raspodijelila municija između brigada na nivou korpusa neophodni su podaci o vrijednosti borbenih kompleta. Taj podatak se može dobiti iz odnosa broja oruđa u formacijskom sastavu pojedinih jedinica:

$$\frac{\text{broj art. oruđa u mtbr (mbr; partd; partbr),}}{\text{broj art. oruđa u pbr}}$$

a ukupna količina municije koja podliježe raspodjeli dobija se kada se broj potčinjenih jedinica pomnoži brojem borbenih kompleta odobrenih korpusu za izvođenje operacije:

$$N_k = (N_{pbr} \times 1) + (N_{mtbr} \times K_{mtbr}) + (N_{mbr} \times K_{mbr}) + (N_{partd} \times K_{partd}).$$

Zaključna razmatranja

U vezi s polaznim osnovama za sagledavanje uloge i mjesta artiljerije u operacijama strategijskih grupacija, radi stvaranja što povoljnijih uslova artiljeriji i omogućavanja da se što potpunije izrazi, može se zaključiti slijedeće:

1. Da bi se obezbijedilo što efikasnije i operativnije rukovođenje aktivnostima kroz koje uloga artiljerije optimalno dolazi do izražaja u sistemu vatrene podrške i protivoklopne borbe neophodno je, sa stanovišta organizacijsko-formacijske strukture, preispitati sastav i jačinu organa artiljerije u štabovima komandi korpusa i strategijskih grupacija. Na takav zaključak navodi karakter i način upotrebe artiljerije u operacijama i obim zadataka koje mora da obavlja, kao i potreba za stvaranjem uslova za efikasnu upotrebu i stalnim uvidom u stanje borbene gotovosti. Stoga je neophodno sagledati obim aktivnosti u oblasti planiranja, kao i angažovanja organa artiljerije u procesu rukovođenja borbenim dejstvima. Pored ostalog, neophodno je podvrći analizi brojnost i sadržaj borbenih dokumenata koje je obavezan da radi organ artiljerije i razmotriti da li su neophodni isti borbeni dokumenti na svim nivoima rukovođenja. Logično je da se u organima artiljerije korpusa i strategijske grupacije vode *planovi borbene upotrebe artiljerije* umjesto planova dejstva, s obzirom na to da je rukovođenje i upravljanje artiljerijskom vatrom u neposrednoj nadležnosti taktičkog nivoa rukovođenja.

2. Kada bi nosilac borbene upotrebe artiljerije bio štab korpusa postigla bi se veća autonomnost operativnih sastava i veća samostalnost u izvođenju različitih vidova borbenih dejstava, što bi se odrazilo i na jedinice brigadnog sastava. Zbog toga treba preispitati ustaljeni način grupisanja artiljerije u operacijama strategijskih grupacija. Samostalne artiljerijske jedinice strategijske grupacije trebalo bi prvenstveno da služe za ojačanje korpusa radi stvaranja snažnije artiljerijske grupe i omogućavanje komandantima ojačanje brigade na težištu borbenih dejstava, naročito u napadnim operacijama i kada korpusi učestvuju u protivudaru strategijske grupacije. U okviru borbenog rasporeda strategijske grupacije treba zadržati kao posebne elemente helikopterske eskadrile za protivoklopnu borbu i pojedine protivoklopne artiljerijske sastave jačine brigade radi intervencije na pojedinim operativnim pravcima.

Grupisanju snaga koje su u organskom sastavu neophodan je mnogo elastičniji pristup. Komandant strategijske grupacije, radi prilagođavanja organizacijsko-formacijske strukture korpusa dobijenom zadatku i borbenog rasporeda uslovima

zemljišta i ukupnoj borbenoj situaciji, trebalo bi pretpočinjavanjem jedinica ranga brigada da podiže efikasnost operativnih sastava i stvori uslove za što uspješnije rješavanje najvažnijih problema. U prilog takvom razmišljanju su i prirodna svojstva prostora naše zemlje kao eventualnog ratišta. Sagledavanjem grupisanja artiljerije u operacijama na takav način došlo bi se do zaključka o optimalnom mjestu artiljerije u borbenom rasporedu i do saznanja o realnim mogućnostima u obavljanju namjenskih zadataka u toku izvođenja operacije.

3. Zbog obima poslova i zahtjeva da se stalno prati tok borbenih dejstava u kojima artiljerija neprekidno učestvuje moraju se strogo ograničiti obaveze pojedinih izvršilaca u organima artiljerije radi što efikasnijeg planiranja njene upotrebe. Neophodno je izdvojiti aktivnosti kojima se mora neprekidno rukovoditi i poznavati stanje, prvenstveno otkrivanje i određivanje mjesta ciljeva čijim se neutralisanjem obavljaju osnovni zadaci artiljerije u nadležnosti određenog nivoa rukovođenja, kao i problematika neprekidnosti vatrene podrške kroz raspodjelu i dotur odobrenih količina municije i raketa.

S obzirom na značaj artiljerijske vatre u oružanoj borbi uopšte, a posebno u operacijama, neophodno je da se problem upotrebe artiljerije izdigne sa taktičkog na operativni nivo (lekcije, skripte i druga literatura). U konačnom, teorija upotrebe artiljerije u sferi operatike bila bi oblikovana u uputstvu za borbenu upotrebu artiljerije u operacijama strateških grupacija.